

Д. І. ТКАЧ

Університет економіки та права “Крок”, м. Київ

В. І. ЦИБУХ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ТУРИЗМ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ (НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ УГОРЩИНИ ТА ГРЕЦІЇ)

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 50(3), с. 48–52

Розглядаються специфічні аспекти розвитку туризму в зарубіжних країнах з виокремленням спільного і особливого.

У сучасному глобалізованому світі туризм став вирішальним фактором розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури [1]. Для України, яка прагне зайняти достойне місце у світовій спільноті, розвиток туризму є однією із пріоритетних сфер економіки та культури [2, 5].

Саме тому вивчення позитивного досвіду у цій царині країн світу є актуальним завданням. Серед країн ЄС, які мають великі досягнення у туристичній сфері, можна виділити Грецію та Угорщину.

Саме у цих країнах активно використовується культурне різноманіття для розвитку туризму як ресурсу економічного розвитку, а також впливу на соціальну й культурну сферу, екологію, зовнішньоекономічну діяльність і міжнародні відносини. Таким чином, туризм перетворюється на потужний соціальний та культурний фактор створення позитивного іміджу держави.

Тема туризму як важливого чинника соціально-культурного розвитку країни протягом останніх років активно досліджувалась українськими та зарубіжними фахівцями. Назвемо найвидатніших українських та зарубіжних вчених, які вивчали роль культури в розвитку туризму, а саме: О. О. Бейдик [3], В. Г. Гуляєв, А. П. Дурович, О. О. Любіцева, І. М. Мініч,

Л. Г. Лук'янова, В. С. Пазенок [12], Д. М. Стеченко, В. К. Федорченко [11; 12], Л. М. Черчик, Л. М. Яцун, Дж. Уррі [6], Г. Марсель [5], А. Оло, Ф. Депре, Ж. Фереоль [4], Ж.-П. Норек, Р. Макінтош, С. Стечів, І. Інджейчік, Я. Фечко, М. Кабушків, В. Квартальнов, І. Зорін, А. Сесьолкін та ін.

Однак аналіз опублікованих наукових праць показав, що дослідники приділяють недостатню увагу проблемі взаємозв'язку туризму та культури. Тому дослідимо вплив культури, національних традицій на розвиток туристичної галузі у Греції та Угорщині, надамо рекомендації для покращення цієї діяльності в Україні.

Як в Угорщині, так і в Греції давно зрозуміли, що процеси глобалізації, які домінують сьогодні у світі, створюють загрозу нівелювання, часткової зміни або повного зникнення національних культур. Тому на урядовому рівні у цих країнах розроблені відповідні державні програми підтримки культури, національних традицій, у цих документах значне місце відводиться використанню з цією метою туризму.

Туризм у зазначених країнах є провідною галуззю економіки. Завдяки своєрідним, не схожим на європейську культуру, національним традиціям ці країни приваблюють туристів зі всього світу. Так, в Угорщині важливу

роль відіграє оздоровчий туризм завдяки лікувально-термальним водам. Лише нагадаємо, що Угорщина входить до п'ятірки найбагатших термальними водами європейських країн. Минулого року угорці прийняли понад 14 млн, а греки понад 23 млн іноземних туристів [13]. Серед них провідне місце належить гостям із Австрії, Німеччини, Китаю, Румунії, туристам зі Словаччини, Сербії та Чорногорії. Не дивно, що питома вага туризму у ВВП Угорщини досягає 10 %, а Греції – 15 %. Зайнятість населення Греції тільки у сфері туризму (без суміжних з ним галузей) становить приблизно 75 % від загальної кількості. У туристичній сфері зайнято понад 20 % населення [9; 13].

В Угорщині створено дієву систему державного керівництва туристичної галузі. Існують: Державний секретаріат з туризму, сім регіональних туристичних комітетів, створений при Кабінеті Міністрів Іміджевий центр. Всі ці організації входять в Національну корпорацію “Угорщина-Туризм”. У 2015 р. на туризм виділено 39 млн дол. США (що приблизно на 32 % більше порівняно з 1999 р.). При цьому ця сума покривається з двох джерел, а саме: половина направляєється із бюджету, а половину повинні внести підприємці, туристичні організації, ресторани, готелі тощо.

У Греції функціонує Міністерство економіки, розвитку і туризму, при якому створено державне підприємство – Грецьку Національну туристичну організацію. Ці державні установи Греції ініціювали створення Плану туристичного впорядкування, який є складовою частиною Національного координаційного плану і оперативних планів подальшого економічного розвитку країни [9, 165].

У Греції розроблено та активно діє система державного стимулювання будівництва туристської інфраструктури (готелів, ресторанів, культурних об'єктів тощо).

Греція – країна з великим історичним і культурним минулим та вважається колискою західної цивілізації.

Близько 3 тис. рр. до н. е. на о. Крит виникла високорозвинена мінойська цивілізація, культура якої згодом поширилась на мате-

рик. В античному світі розвивалися всі сфери культури – освіта, наука, література і мистецтво.

Греція загалом є унікальним зібранням пам'яток стародавньої культури. У кожному місті є музеї або археологічні розкопки, розвалини театрів, храмів тощо. Серед найважливіших з них назовемо: Афіньський акрополь, Парфенон (храм Афіни Парфенос – 447–438 рр. до н. е.), Пропілеї – урочисті ворота, вхід в Акрополь (437–432 до н. е.), статуя Афіни Промехос, театр Діоніса, храм Зевса Олімпійського, Кносський палац, Олімпійський стадіон Панатінаїкос, музей Бенакі та ін. [11, 99].

Натомість потрібно відзначити, що Греція славиться тим, що у витоках науки мистецтва і політики була і є стародавня Еллада, де активно використовуються народні ремесла. У країні налічується понад 260 музеїв, значна частина експозиції яких розташована просто неба, на руїнах храмів, цирків, культових споруд і має переважно археологічний характер [9, 263].

Важливу роль відіграє грецьке театральне мистецтво, де участь глядача передбачається в постановці поряд з актором. До речі, щорічно в Дельфах проводиться театральний фестиваль, а періодично – Дельфійські ігри. Стародавній театр Діоніса, а також театр під відкритим небом ставлять давньогрецькі постановки.

У Греції нараховується багато підземних музеїв, які демонструють зразки різних старовин: амфори, мозаїки тощо.

Отже, з давніх часів мистецтво відіграє важливу роль у Греції, не випадково ця країна, без перебільшення, є колискою всієї європейської культури. Культура стародавньої Еллади зробила вагомий внесок у сучасну цивілізацію загалом і в розвиток туризму зокрема [10].

У Греції більшу частину доходів, де туризм є провідною галуззю економіки країни, отримують, завдячуючи активному використанню історико-культурного потенціалу, особливо пам'яток історії та культури. Відомо, що з давніх часів культура має особливе значення в цих державах. Наприклад, спектаклі грець-

кої драми ставляться на майданчиках у стародавніх театрах, а в Угорщині у красивій долині між гір Бюкк і Матра, за 130 км від столиці, розташоване м. Егер — одне з найкрасивіших угорських міст з архітектурою в стилі бароко, яке зберегло середньовічне планування та пам'ятники архітектури. Щорічно в останній тиждень липня у фортеці проводиться історичний турнір “Забави Прикордонної фортеці” з лицарськими боями та музично-театральною програмою.

Державний секретаріат з туризму Угорщини розробив багаторічну концепцію розвитку туристичної галузі, яка на сьогодні активно впроваджується у життя. Основою цієї програми є традиційні напрями туризму, які продемонстрували високу конкурентоспроможність протягом останніх років. Особлива увага у цьому документі приділена підтримці культури у регіонах країни, проведенню різноманітних фестивалів, художніх виставок та міжнародних конференцій. Угорщина за кількістю таких заходів входить у першу десятку країн світу, як і за організацією оздоровчого туризму з його бальнеотерапією, в якій застосовується лікування природними мінеральними водами.

Угорщина як держава існує вже більше ніж 1100 років [6; 7]. По всій території країни можна зустріти історичні, культурні та природні пам'ятки світового значення. Угорські міста відрізняє неповторний архітектурний стиль і розкішні колекції численних музеїв і виставкових залів. Є тут і пам'ятники часів Римської імперії, і будівлі епохи турецького панування, романські храми Лебеньє, Паннохалме і Яке, середньовічні фортеці в Егер, Шюмег і Шіклоше. Розкішні палаци в Сіраков, Шерегейеше і Надьценке розташовані серед своєрідною місцевою архітектурою колоритних містечок. Покриті червоною черепицею, одноповерхові будинки містять як кімнати для проживання, так і господарські будівлі.

Бальнеологічні купальні Будапешта, озера Балатон з численними готелями та пансіонатами, понад 150 мінеральних термальних джерел, озеро Хевіз, у якому цілий рік температура води не опускається нижче

+22 °С, міста Балатонфельдвар, Балатонфюред, Дебрецена, Хайдусобосло, Шарвар тощо створили чудові умови для залучення в Угорщину туристів зі всього світу, а країні принесли заслужену славу одного з кращих курортних районів Європи.

В Угорщині є 755 музеїв, з них 89 — у Будапешті [7]. Також у столиці знаходяться Угорський національний музей, заснований у 1801 р., з колекцією з історії угорської культури IX ст.; Музей витончених мистецтв і Музей природознавства. Музей християнства у м. Естергомі — унікальна скарбниця церковного мистецтва і рідкісних старовинних рукописів.

Щорічно в Угорщині проводяться численні міжнародні фестивалі, зокрема Весняний винний фестиваль — велике культурно-гастрономічне шоу в Будапешті. В останні десятиліття вино все більше входить в моду. На такому фестивалі проводять і елітні заходи, і народні гуляння. Дегустація за участі спеціалістів та виробників вин проводиться в кращих будапештських ресторанах. У центрі міста відкривається ярмарок, під час якого всі бажаючі зможуть спробувати і порівняти різноманітні вина, побачити виступи артистів і музикантів, а також придбати сувеніри, зроблені руками угорських майстрів. Протягом вже 29 років існує Будапештський Весняний Фестиваль — найбільша культурна подія в Угорщині. У 2015 р. в останні два тижні березня проводилося близько 200 заходів у 50–60 місцях зустрічей, місцях проведення (театри, концертні зали тощо) в Будапешті. Крім концертів популярної та класичної музики, проводяться театральні вистави, демонстрація фільмів, програми під відкритим небом та інші заходи, характерні для фестивалів. Калейдоскоп програм охоплює хорову музику, оркестрові концерти, театральні вистави, джазові фестивалі та виставки музеїв прикладного і художнього мистецтва, театр маріонеток.

Найвідомішим шоу Угорщини останніх років став рок-фестиваль Szeget. Для Східної Європи подібний розмах не має прецедентів. Протягом тижня на острові Obudai (Szeget, до речі, у перекладі з угорської “острів”) у пів-

нічній частині Будапешта проходив великий концерт. На 60 майданчиках фестивалю, змінюючи один одного, з'являються блюзмени, грандж-рокери, панки, металісти.

Істинно угорським можна назвати інше свято — Парад квітів у м. Дебрецені. Ця подія має 40-річну історію і, крім демонстрації мистецтва садівників, передбачає також виступ фольклорних і театральних колективів на відкритій сцені, циркові номери на вулицях міста, а також участь духових оркестрів.

Багатим є народне мистецтво Угорщини: пісні і танці, вироби з кераміки, вишивка, виготовлення виробів із шкіри, кісток та дерева. Своєрідною є і угорська музика, якій притаманні східні мелодії та палкі циганські мотиви. Не випадково в країні упродовж року проходить велика кількість музичних, театральних, танцювальних фестивалів і квіткових карнавалів. У серпні–жовтні в Угорщині організовуються свята збору винограду, на які із-за кордону приїздять сотні тисяч туристів. Тут поєднується народне мистецтво і традиції. В Угорщині бережливо ставляться до культури купалень, яка бере свій початок ще від римських часів, а також була збагачена під час турецького панування. По всій країні розташовані численні купальні, деяким із них нараховується до 300 років [7].

Столиці Будапешт і Афіни відіграють провідну роль у поєднанні туризму та культури. І це не дивно, оскільки в них знаходиться велика кількість відомих музеїв, бібліотек, художніх галерей, виставкових центрів, театрів, торгово-розважальних точок, готелів. Ці міста приваблюють, звичайно, поціновувачів архітектури, а також відвідувачів численних фестивалів. До Другої світової війни Будапешт взагалі вважався музичною столицею Центральної та Східної Європи і славився численними театрами, а автор відомих оперет Кальман прославив запальні угорські мелодії на весь світ.

Слід відзначити, що більшість об'єктів культурної спадщини перебуває у хорошому стані роботи з їх реставрації або реконструкції; облаштування для туристичних відвідувань фінансуються як з державного, так і місцевого бюджетів.

У згаданих країнах на науковій основі розроблено методологію аналізу функціонування пам'яток історії та культури екскурсійного туристичного об'єкта. Внаслідок цього складові історико-культурної спадщини залучаються до туристичної галузі за чіткої системи, а їх пізнавальна функція використовується максимально. Заслугує на підтримку практика залучення до культурно-історичного туризму школярів та студентів. Такі заходи включені у навчальні програми та фінансуються державою [12, 262].

Отже, туризм став визначальним чинником соціальної і культурної інтеграції та важливою ланкою розвитку держави.

Виникає питання, який досвід діяльності туристичної галузі з позиції соціально-культурного розвитку держави може запозичити в Угорщині та Греції Україна?

В Україні потрібно створити довгострокову програму підтримки туризму, акцентуючи увагу на її культурну складову. Цей документ необхідно забезпечити сталим фінансуванням для того, щоб зробити туристичні об'єкти привабливими та комфортними.

Створити центральний орган виконавчої влади може Міністерство культури України та його регіональні підрозділи в областях та великих містах.

Окрема робота має проводитися зі створення іміджевих туристичних брендів і ґрунтуватися на збереженні, раціональному використанні найвизначніших пам'яток історико-культурної спадщини [7].

Реалізація всіх цих заходів допоможе Україні посісти гідне місце у світовій туристичній спільноті, створити умови для покращення соціально-економічного становища держави.

Література

1. Манільська Декларація по світовому туризму. — Madrid: WTO, 1980.
2. Закон України "Про туризм" // Правове регулювання туристичної діяльності в Україні. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — С. 5.

3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. — К. : Альтерпрес, 2001. — 234 с.
4. Ferreol J. Culture et styles de vie / J. Ferreol, J.-P. Noreck, A. Colin. — Paris, 2001.
5. Marcel G. Etre et Avoir / G. Marcel. — Edition Universitaires, 1991.
6. Урри Дж. Взгляд туриста и глобализация / Дж. Урри // Массовая культура: современные западные исследования. — М., 2005.
7. Гапоненко І. І. Особливості туристичної політики Угорщини / І. І. Гапоненко, І. М. Шамара // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. — 2013. — № 1086. — С. 50–58.
8. Регіональне врядування та розвиток [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rgd.org.ua (Назва з екрану).
9. Торгово-економічні зв'язки України і Греції: історичні традиції та сьогодення. — Київ, 2006.
10. Туристично-краєзнавчі дослідження: зб. наук. статей. Вип. 12. — Київ. — 473 с.
11. Смолій В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух; за заг. ред. В. К. Федорченка. — К.: Слово, 2006.
12. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: науково-навчальне видання. — К.: КУТЕП, 2015.
13. UN WTO [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.e-unwto.org> (Назва з екрану).

Аналізується досвід Греції та Угорщини у туристичній сфері, як важливого чинника соціально-культурного розвитку держави. На багатому фактологічному матеріалі показано, як у цих країнах здійснюється державна підтримка туризму. Особлива увага приділяється ролі туризму в культурному розвитку Греції та Угорщини. Пропонуються, на основі вивченого досвіду, шляхи покращення цієї діяльності в Україні.

The article analyzes the experience of Greece and Hungary in the tourism sector as an important factor of social and cultural development. The rich and factual material shows how these countries made government support of tourism. Particular attention is made to the role of tourism in the cultural development of Greece and Hungary. It is proposed based on learned experiences, improve this activity in Ukraine.

Анализируется опыт Греции и Венгрии в туристской сфере, как важного фактора социально-культурного развития государства. На богатом фактологическом материале показано, как в этих странах осуществляется государственная поддержка туризма. Особое внимание уделяется роли туризма в культурном развитии Греции и Венгрии. Предлагаются, на основе изученного опыта, пути улучшения этой деятельности в Украине.

Надійшла 14 вересня 2016 р.